

“Un projecte d’Aprentatge i Servei”

(APS)

VINCLES
*intergeneracionals
i interculturals:
els nostres iaïos i les nostres
iaïes ens animen a llegir*

2012 Any Europeu de l'Envelliment Actiu
i de la Solidaritat Intergeneracional

Autors: Associació amigues i amics de la UNESCO de Tortosa

Montserrat Esteve Palà

Jordi Cabanes

Toni Pons

INDEX

- 1) INTRODUCCIÓ A L'APRENTATGE I SERVEI**
- 2) PUNT DE PARTIDA**
- 3) RESUM DEL PROJECTE**
- 4) OBJECTIUS**
- 5) IMPLICACIÓ DE LA GENT GRAN**
- 6) ELS IAIOS I LES IAIES PARTICIPEN EN EL CENTRE EDUCATIU**
- 7) PROPOSTA DIDÀCTICA PROJECTE Vincles intergeneracionals i interculturals**

Els nostres iaios, iaies i familiars en animen a llegir:
gaudim junts dels contes d'aquí i d'allí.
- 8) CRONONOGRAMA**
- 9) CONCLUSIONS**
- 10) BIBLIOGRAFIA**

1. INTRODUCCIÓ A L'APRENTATGE I SERVEI

L'aprenentatge servei (APS) és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

En l'APS es fonen intencionalitat pedagògica i intencionalitat solidària. És una proposta innovadora que parteix d'elements tan coneguts com el servei voluntari a la comunitat i l'adquisició d'aprenentatges.

Característiques de l'APS

1) Un mètode per a l'educació formal i no formal, per a totes les edats i que ha de comptar amb un espai temporal precís

S'aplica en àmbits educatius formals i no formals, a qualsevol edat i en totes les etapes educatives. Convé situar les experiències dintre de les possibilitats temporals de cada institució. En l'educació formal es poden col·locar en: tutories, crèdits de síntesi o de recerca, pivotant en una o varies matèries, activitats extraescolars, o en un temps destinat específicament al tema. Pel que fa a l'educació no formal, s'ubicaran en: colònies, campaments, camps de treball, trobades setmanals i altres.

2) Un servei per aprendre i col·laborar en el marc de la reciprocitat

Concep el servei com una resposta a necessitats reals de la societat: protecció del medi ambient, recuperació del patrimoni cultural, ajuda a grups socials amb necessitats, etc. El servei permetrà aplicar coneixements previs, formular interrogants intel·lectuals i cívics, i ser font d'experiències que obrin a noves adquisicions. Serà un esforç de cooperació, un exercici de responsabilitat i un espai de col·laboració recíproca on totes les parts ofereixen i reben quelcom de valor.

3) Un procés d'adquisició de coneixements i competències per a la vida

Desenvolupa processos conscients, planificats i sistemàtics d'ensenyament i aprenentatge que relacionen tasques de servei amb continguts i competències rellevants. L'educació formal posarà en joc continguts factuais, procedimentals i de valor propis de les matèries escolars fins a convertir-los en competències que permetin enfrontar-se i resoldre els problemes vitals de la comunitat. L'educació no formal, després de prendre consciència de les competències i continguts que activen les seves propostes i formes d'intervenció, tractarà intencionalment les competències i continguts formatius relacionats amb el servei a la comunitat que impulsa l'entitat.

4) Un mètode de pedagogia activa i reflexiva

S'inspira en una pedagogia de l'experiència, participació activa, reflexió, interdisciplinarietat i resolució de problemes, cooperació, immersió en pràctiques de valor i avaluació múltiple. Una pedagogia d'aquestes característiques requereix que l'educador sigui més que un ensenyant.

5) Una xarxa de "partenaires" i instàncies de connexió i suport

Requereix un treball en xarxa que coordini les institucions educatives -escolars i no escolars- i les entitats socials que intervenen a la realitat. Aquesta aliança permetrà a les institucions educatives obrir-se al seu entorn i a les entitats socials exercir una influència formativa que completi l'acció de les institucions educatives i contribueixi a l'ideal de la ciutat educativa, on tot el teixit ciutadà exerceix alguna acció formativa. També convé comptar amb l'ajuda d'altres instàncies destinades a crear vincles de partenariat entre les institucions educatives i la resta d'entitats socials.

6) Activitats amb impacte formatiu i transformador

Incideix en l'aprenentatge de continguts intel·lectuals, afectius i de comportament; desenvolupa competències aplicables a diversos àmbits vitals; reviu el pensament crític i la responsabilitat cívica; transmet valors i virtuts que fomenten el desenvolupament personal i la ciutadania, i contribueix a millorar l'entorn social, així com les institucions implicades en el projecte.

Què no és l'ApS

1. Un projecte de voluntariat
2. Un treball de camp
3. Un crèdit de síntesi

Cinc preguntes sobre l'Aprenentatge i Servei

1. És el mateix treball voluntari i APS?

En el treball voluntari la finalitat és el servei a la comunitat. En els projectes d'APS, hi ha dues finalitats que es persegueixen al mateix temps: el servei a la comunitat i l'aprenentatge que aquest servei proporciona a tots els seus participants.

2. És l'aprenentatge servei un nou mètode educatiu?

Entenem que l'aprenentatge servei no és pròpiament un mètode, ja que considerem que les seves aportacions no es limiten als aspectes metodològics o procedimentals. L'APS és un programa però també una filosofia, una manera d'entendre la pedagogia en sentit ampli. I, en tot cas, no considerem que es tracti d'una proposta nova. Les nostres entitats i centres educatius tenen un cert bagatge en aquest sentit. Val a dir que moltes experiències d'APS han nascut de forma intuïtiva i el que cal és prendre'n consciència i sistematitzar-les.

3. Són complicats els projectes d'aprenentatge servei?

En realitat no tenen per què ser-ho més que qualsevol altre tipus de projecte educatiu dels que duem a terme en els nostres centres. No hem d'oblidar que moltes vegades per introduir l'aprenentatge servei a la nostra dinàmica habitual podem partir de propostes que ja estem realitzant, només cal garantir que els dos elements hi siguin presents i explícits

4. Tenen reconeixement curricular els projectes d'APS?

Ara per ara no en tenen, però sense dubte, poden i haurien de tenir-ne. Potser aquest és un dels aspectes més interessants que ofereixen els projectes d'APS en l'àmbit de l'educació formal: lligar i aprofitar continguts curriculars de les diferents matèries amb una acció i servei en la comunitat concreta. És a dir, dur a terme un veritable treball transversal i interdisciplinar

5. Quina mena d'aprenentatges es poden assolir?

Coneixements i competències per a la vida que impliquen diferents aspectes de la formació humana. Des de l'educació formal, continguts de fets, procediments i valors referits a l'aplicació de les diferents matèries.

Des de l'educació no formal, continguts de fets, procediments i valors referents a l'àmbit de treball de la pròpia entitat.

2. PUNT DE PARTIDA DEL PROJECTE

En una societat com la nostra, caracteritzada per una pèrdua de valors socials i una manca de comunicació intergeneracional, és necessari establir noves modalitats d'aprenentatge que fomentin el diàleg i la convivència intergeneracional.

També, tenint en compte la diversitat cultural de la nostra ciutat, volem propiciar uns espais de relació intercultural, mitjançant unes activitats programades.

Per una altra part aquest any 2011 el Departament d'Ensenyament de la Generalitat té com a prioritat per a combatre el fracàs escolar l'impuls de la lectura dins un Pla nacional de lectura com a estratègia per a l'èxit escolar.

3. RESUM DEL PROJECTE

L'any 2012, és l'Any europeu de l'envelliment actiu i de la solidaritat intergeneracional.

Segons assenyala la OMS, si volem que l'envelliment sigui una etapa vital positiva, una etapa en la que puguem gaudir d'una qualitat de vida, és bàsic que tinguem les possibilitats de viure-la amb salut i també de continuar participant en la societat de forma adequada i segura. **En definitiva "l'envelliment actiu" és el procés d'optimització de les oportunitats de participació, salut i seguretat de les persones grans.**

El terme "actiu" en el cas de l'envelliment significa la possibilitat d'una participació constant de les persones grans en les activitats econòmiques, socials, culturals, espirituals i ciutadanes, en la mesura dels seus desitjos i les seves capacitats. Actuar per a un "envelliment actiu" consisteix principalment en augmentar les possibilitats de que la gent gran pugui continuar conservant un rol dinàmic dins de la comunitat, però això nos és possible si no s'hi impliquen tots els nivells de la societat.

Aquest projecte pretén facilitar l'envelliment actiu a través de l'aprenentatge i la convivència entre petits i grans, pretén fomentar el diàleg entre generacions i potenciar l'esperit solidari dels alumnes. És un projecte que a més d'aportar nous coneixements als alumnes, fomenta el desenvolupament valors, hàbits i actituds per tal que ambdues generacions es mirin als ulls, es donin la mà i caminin juntes. Es persegueix fomentar l'esperit solidari dels alumnes, així com d'aprendre de la gent gran i, alhora fer que aquesta participi a l'escola. La gent gran per la seva experiència i les seves vivències, ens pot ensenyar moltes

coses i nosaltres, com a comunitat educativa, al mateix temps, podem col·laborar amb ells, tenint en compte les seves necessitats.

Es preten promoure un "envelliment actiu" en quant les persones grans veuen que compleixen una funció social i participen en la seva comunitat, aportant els seus coneixements experiències viscudes i herència cultural. A més, dóna la possibilitat als nens que no tenen avis o els avis que no tenen néts poder pensar en el rol d'aquests i vivenciar aquest vincle.

En aquest projecte les persones grans poden beneficiar-se de la alegria de la companyia dels nens i sentir-se reconeguts per generacions més joves augmentant d'aquesta manera la seva autoestima. A més se'ls hi dóna un motiu per exercitar la memòria i la participació activa en la societat actual.

Per una altra part, els xiquets i xiquetes originaris d'altres països, allunyats dels seus avis, poden tenir ocasió de conèixer aquest rol familiar en els avis dels seus companys, alhora que apropar-los contes o històries de la seva cultura explicades pels seus familiars. Donar a conèixer aquest contes a la resta d'alumnat de la ciutat, i comprovar com algun d'ells són molt similars i s'expliquen a molts països.

4. OBJECTIUS DEL PROJECTE

1. En relació als alumnes:

- Fomentar el plaer de la lectura
- Sensibilitzar-se amb la realitat social i intercultural
- Prendre consciència de la pròpia capacitat per generar felicitat als altres
- Millorar l'expressió amb les noves tecnologies TIC
- Millorar l'expressió i la comprensió lectora del català
- Conèixer les cultures dels seus companys

2. En relació a la gent gran:

- Participació activa de la gent gran en la educació
- Exercitar la memòria i la creativitat i expressió oral
- Transmissió de valors culturals
- Millorar la salut psicològica i l'autoestima

3. En relació als familiars d'altres cultures:

- Facilitar les relacions interculturals
- Donar a conèixer contes o històries dels seus països d'origen
- Comprovar les similituds entre contes explicats a tot el món

5. IMPLICACIÓ DE LA GENT GRAN

La gent gran són com llibres vivents i arxius de la família. Transmeten experiència als seus néts i els inculquen valors. Per això, hem d'apostar per la figura dels iaïos i iaïes ressaltant i dignificant a partir del context formatiu que l'escola pot oferir.

L'opinió generalitzada del professorat i, en ocasions, dels pares, coincideix a assenyalar que cada dia és més difícil l'educació del nen, tant en la seva vessant intel·lectual com en la de les seves responsabilitats personals i cíviques. El primer ambient que cronològic i espacialment fa costat al nen és el familiar. La realitat anomenada família es projecta en tots els ordres de la vida humana, raó per la qual pot ser considerada des de totes les òptiques especialitzades. Destaca també la seva accelerada i constant evolució actual. Malgrat tots aquests condicionants, la família continua sent el grup que més influeix en el desenvolupament de l'home, tant per l'herència com per la paidogènesi ambiental. Personalitat, socialització, adaptació personal i social, interessos professionals, formació d'hàbits, etc. són investigacions que confirmen aquests efectes.

Des d'una perspectiva psicològica, el fet de considerar el desenvolupament dels alumnes com un procés social i culturalment mediat, ens obliga a reflexionar sobre la importància dels contextos, principalment la família i l'escola, en què aquest creixement personal es fa realitat.

Família i escola comparteixen moltes funcions educatives que persegueixen la socialització en determinats valors, la promoció de les capacitats cognitives, motrius, d'equilibri personal, de relació interpersonal i d'inserció social, també comparteixen la cura i el benestar físic i psíquic, i no hauríem de oblidar que tots dos tenen la responsabilitat de donar suport al que els nens fan en altres contextos i que potencia el seu desenvolupament.

6. ELS IAÏOS I IAÏES PARTICIPEN EN EL CENTRE EDUCATIU

Una ciutadania que envellaix té un paper cada vegada més important, i la seva contribució cultural, laboral i emocional, en les pròximes dècades, es farà molt més rellevant.

Els iaïos i iaïes encara tenen el seu camp d'acció. No tant amb els seus fills, que viuen immersos en altres circumstàncies molt diferents a les que ells van viure, com amb els seus néts, dels que moltes vegades són gairebé els substituïts dels seus pares.

Des dels centres es poden proposar experiències educatives que comptin amb els iaïos i iaïes com a protagonistes amb vista a aconseguir objectius com:

1. Enriquir valors des de l'escola perquè els nens i nenes d'Infantil i Primària valorin l'avi / a com a membre important de la família.
2. Incrementar l'autoestima personal i el benestar psicosocial de les persones grans, promovent les activitats d'oci, educació i cultura així com la seva participació dins del seu entorn i de la societat en general.
3. Millorar la qualitat de vida de la Gent Gran.
4. Promoure el desenvolupament de les pròpies capacitats existents en els Majors.
5. Fomentar una solidaritat per crear una societat per a totes les edats.
6. Aportar la seva experiència, coneixements i valors a la resta de la població.
7. Augmentar el seu nivell cultural a través de la formació continuada i permanent.

La visita al centre educatiu per part d'avis de l'alumnat suposa per aquest un al·licient, un element altament motivador de cara a l'aprenentatge. Així, ben planificades i organitzades les activitats amb la gent gran, suposen un recurs d'immens valor didàctic en la construcció d'aprenentatges.

7. PROPOSTA DIDÀCTICA DEL PROJECTE VINCLES INTERGENERACIONALS I INTERCULTURALS AMB IAÏOS, IAÏES I FAMILIARS D'ALTRES CULTURES

*CALVO (1999), assenyala que la família, els amics i els professors, són els millors guies per entrar a la lectura i que la millor manera de fer-ho és a través del sentiment. **Un nen a qui li llegeixen, en veu alta, de petit els seus pares o alguna altra persona del seu entorn afectiu, seguirà llegint al llarg de la seva vida.***

**Els nostres iaïos, iaïes i familiars en animen a llegir:
gaudim junts de contes d'aquí i d'allí.**

Nivell educatiu

Pot estar adreçat a tots els cursos de Primària i Educació Infantil

A nivell de projecte APS pel curs 2011-2012 i com a prova pilot proposem treballar-lo a P5 i Cicle Inicial.

Objectius

- Oferir una proposta pedagògica d'APS que faciliti la participació de les iaies i els iaies en activitats escolars, brindant-los les eines necessàries perquè actuïn com animadors de la lectura.
- Facilitar les relacions interculturals i el coneixement de contes i històries d'altres cultures.
- Fomentar el plaer de la lectura.
- Crear nous entorns de lectura suggerint idees i propostes engrescadores per a que l'alumnat estigui més motivat a llegir.
- Facilitar alternatives per afavorir les relacions intergeneracionals i interculturals, l'activitat intel·lectual, l'autoestima, l'expressió d'afecte i la recreació dels adults de la tercera edat en les experiències de lectura compartida.
- Comparar coincidències i semblances de contes de tot el món.
- Dissenyar situacions d'aprenentatge que facilitin el desenvolupament de processos cognitius i socioafectius a través d'una pràctica social de la lectura.

Materials i recursos

- Recull de contes orals de procedència diversa.
- Llibres de contes
 - del propi centre
 - aportació dels iaies o familiars
 - en servei de préstec "La bossa dels contes" de la Biblioteca Marcel·lí Domingo.
- També es poden explicar històries o experiències dels avis relacionades amb la lectura, acompanyades de fotografies, objectes, o altre material etc.

Passos a seguir per a organitzar l'activitat a l'escola

1. Accions abans de l'activitat

- Informar a les famílies del projecte mitjançant una carta (carta annex 1, díptic annex 2) que s'envia des del centre.
- Recollir propostes de voluntaris-es, i fer la selecció

- Formació dels iaïos-iaïes, a càrrec de l'equip promotor del projecte.
- Fixar dates i horaris: es proposa en horari lectiu i incorporar l'activitat en el currículum.
- Preparar lloc: és molt important elegir un lloc confortable i especial. Exemple. Preparar una butaca pels iaïos i una catifa o coixins per seure els xiquets, a sota d'un arbre si fa bon temps, canviar la distribució de les taules de l'aula i organitzar un espai especial, a la biblioteca si disposa d'espai per a llegir o aprofitar l'ocasió per a crear-lo.
- Organitzar grups: millor grups reduïts, acompanyats pel professorat (poden ser dos mitjos grups i amb una iaïo cada mig grup i fer els dos contes en una sessió).
- Seleccionar el conte o història: Es seleccionarà un conte o història adequat a l'edat i interessos dels xiquets/es a qui vagi adreçat.

2. Accions durant l'activitat

És molt important l'acollida i presentació de la iaïa o iaïo, o familiar (poden ser iaïos d'alumnes de la mateixa aula, de la mateixa escola, o voluntaris que vinguin d'altres escoles, entitats, casals etc).

Es convenient que els avis participants considerin certes recomanacions i procediments en el moment d'actuar com a animadors de la lectura, d'acord amb la formació rebuda, alguns dels quals detallem a continuació:

Suggeriments per als iaïos, iaïes, o familiars:

- Gaudir de la lectura en veu alta, o de l'explicació oral.
- Llegir o contar només les històries que gaudeix.
- Utilitzar diferents tons de veu.
- Mantenir el contacte visual amb els nens, la qual cosa permetrà observar si la lectura està agradable.
- Mostrar les il·lustracions i aturar-se en elles assenyalant algun aspecte significatiu.
- Introduir la lectura mitjançant una invitació que indiqui que es tracta d'un temps diferent, per interactuar amb els nens amb més intimitat i acostament.
- Crear un entorn comunicatiu, que els nens puguin fer preguntes, observacions....
- Conversar sobre el llibre com si fos un personatge o objecte misteriós que ha arribat a visitar-los o presentar la història.
- Aturar-se en aquelles paraules o frases de difícil comprensió explicant amb senzillesa i abundància d'exemples. Utilitzar el diccionari.
- Finalització de la lectura facilitant el text als nens perquè puguin manipular-lo.
- Facilitar la comunicació que pugui sorgir arran de l'activitat entre iaïos i alumnes.
- Fer preguntes,

3. Treball posterior a la lectura

- Fer preguntes de comprensió i expressió sobre el tema del conte
qüestionar coses, desenvolupar el sentit crític.

També és important treballar la creativitat. **RODARI** (2007) apunta una sèrie de tècniques creatives a través de les quals es poden treballar els contes a l'aula. Entre elles podem destacar:

⊗ **L'Error Creatiu:** Canviar alguna paraula, personatges, accions ... del text original perquè els nens creien altres històries.

⊗ **El Binomi Fantàstic:** Mitjançant dues paraules creem un text. Cal que hi hagi certa distància entre les paraules, perquè la imaginació es vegi obligada a posar-se en marxa i establir entre ambdues un conjunt on puguin conviure els dos elements estranys.

⊗ **Què Passaria Si ...:** La tècnica de la hipòtesi fantàstica és molt senzilla, només hem de preguntar-nos què passaria si ...

⊗ **A equivocar Històries:** Només hem de canviar alguna part de la història.

⊗ **El conte al Revés:** És una variant de l'anterior, consisteix en un premeditat i orgànic capgirat del tema del conte.

⊗ **Amanida de Contes:** Barrejar les aventures d'uns contes amb altres.

4. Altres suggeriments d'activitats a realitzar. Transferència de coneixements a altres activitats de centre.

- Utilitzar les noves tecnologies per tal de facilitar la creació i edició dels contes.
- Edició i impressió en paper dels contes, per tal d'ampliar o crear un racó de lectura a l'aula.
- Dramatització del conte.
- Enregistrar en vídeo.
- Gravar-lo a la ràdio.
- Muntatge d'una exposició amb els contes, històries, fotos, dibuixos, objectes.....
- Confecció de murals amb eslògans que fomentin el valor i la necessitat de la lectura, i també el plaer de llegir.
- Lectures intercycles dels contes i històries narrades.
- Elaboració de llibres gegants escrits i il·lustrats pels alumnes.
- Confecció d'un gran mapa per tal d'ubicar la localització dels contes.
- Preparació i realització d'una trobada amb els avis.
- Preparació i entrega de regals als iaïos -iaies: Repartir diplomes i obsequis realitzats pels alumnes.
- Activitats plàstiques: dibuixos, collage....
- Organitzar una marató de contes intergeneracionals: habilitar espais, durant l'horari escolar, fer equips de iaïos-iaies i alumnes per contar contes.

5. Avaluació i reflexió de l'activitat.

Un cop tancat i avaluat el projecte haurem de destinar un temps a reflexionar sobre l'experiència viscuda, tenint en compte també altres valoracions complementàries a la nostra: la de la pròpia escola o entitat, la de les famílies, la de les entitats amb les quals hem estat treballant o que ens han proporcionat el servei...

8. CRONOGRAMA

1. **Juliol – Desembre:** Disseny i elaboració del projecte
2. **Gener:** Presentació del projecte
3. **Febrer:** Organització i formació dels equips de iaies i iaies
4. **Març:** Inici del projecte
5. **Juny:** Finalització del projecte. Avaluació i Reflexió.

9. CONCLUSIONS

Al llarg de les diferents etapes de la vida, els éssers humans necessitem de la presència i l'afecte dels altres. Els adults grans, ja jubilats, necessiten d'aquesta interacció, d'aquesta comunicació per seguir creixent, per gaudir d'una bona qualitat de vida, per tant, cal que assumeixin un paper actiu, demanant a la societat espais per seguir aprenent i creixent .

En aquest sentit, aquest projecte posa de manifest que els avis poden i han de participar en l'àmbit educatiu a través de diferents propostes didàctiques: explicant les seves experiències, en actes de lectura compartida, facilitant l'exercici dels alumnes en el intel.lectual , a través de la seva participació com a mediadors entre l'aprenentatge i els nens, en el recreatiu i en el socioemocional, afavorint l'acreciment de la seva autoestima, la trobada intergeneracional i l'intercanvi d'afecte.

Les mateixes consideracions són vàlides per a les persones que per diverses circumstàncies han hagut de marxar dels seus països i ara són ciutadans i ciutadanes de la nostra ciutat. Afavorir el coneixement mutu i les relacions interculturals és la millor inversió per a garantir una bona convivència i una pau social.

Per a la formació de lectors competents es necessària la promoció i animació de la lectura des de tots els àmbits possibles: escolar, familiar.....

Com diu un proverbi africà "es necessita tota la tribu per a educar un infant".

10. BIBLIOGRAFIA

Cassany, Daniel. *Para ser letrados. Voces y miradas sobre la lectura.* Barcelona, Paidós 2009.

Solé, Isabel. *Estrategias de lectura.* Barcelona, GRAÓ 2000 onzena edició.

Rodari, Gianni. *Gramática de la fantasía. Introducción al arte de inventar historias.* Traducción de Roberto Vicente Raschella. Buenos Aires, Ediciones Colihue/ Biblioser, 2000

Orientacions per a la millora de la comprensió lectora i l'expressió escrita. Departament d'Educació 2010.

<http://www.xtec.cat/lic/>

<http://www.aprenentatgeservei.org/>

<http://blocs.xtec.cat/gustperlalectura/>

<http://www20.gencat.cat/portal/site/familiaescola/>

<http://blocs.xtec.cat/llenguadorigen/>

<http://www.unescocat.org/ca/>

<http://www.unescocat.org/ca/departaments/drets-humans-i-diversitat-cultural>

<http://www.imaginaria.com.ar/12/5/rodari.htm>

<http://www.unescotortosa.org>